

Domovina, domovina... (40)

Čuda svega se je u prošlosti govorilo i pisalo o domovini, nimški *Heimat, Vaterland*, mađjarski *haza*, slovački *vlast, otčina*, za naše prilike jasno govori o čemu je rič. *Dom, doma je rič ka točno veli mjesto u kom stanujemo, prebivališće. Iz toga je nastalo prošireno, poopćeno domovina.*

Za gradišćanske Hrvate je pojam „domovina“ jako problematičan, ne po priznanju od njih sami nego po priznanju njevih susjedov. Ni staroj Ugarskoj, niti novostvorenoj novoj austrijskoj pokrajini Gradišću se nije ugodalo od nimške većine, od 1921. ljeta od ugarske uprave prisvojenim manjinam: Mađjari, Hrvati, Židovi, Cigani (danas Romi/Romanes) potpuno ravnopravno priznanje. Martin Krenn u svojem doprinosu o iskanju „gradišćanskoga identiteta“ otvoreno veli, da je težišće bilo na „Deutschumspolitik“ i protivmađjarsko usmirenje, a Hrvate su automatično porinuli u magyarofile i bilo je teško najti kod svečevanja 100 ljetnoga jubileja konzensus s kim se bori 2. svezak »*Burgenland schreibt Geschichte*«. Mirno se smimo pitati o povijesnom razvitku tih narodnih grup u Gradišću i onda dobrim dušnim spoznanjem biti (akoprem u potajnosti) gizdavi na stoljetni razvitak ove pokrajine.

Nam je jako važno kako su se ponašali u tom pitanju naši ljudi, nažalost o općenitom ponašanju nimamo (ili ne poznajemo čuda) dokumentov i moremo se pozivati samo na knjigu (disertaciju) Katarine Tyran »*Identitäre Verortungen entlang der Grenze*« (2015.) i na pisanu rič književnikov, ki su u svoji djeli dali (morebit pretirano) diagnozu/kip iz svojega vrimena kada su nastale.

Kot prvoga (ne vrimenski) moremo spomenuti farnika Petra Jandriševića od koga je HRVATSKI KALENDAR 1941. do-

nesao po njegovoj smrti karakteristiku: „Mi Hrvati“ s jako zanimljivi aspekti našega karaktera: Došli smo s juga, izmed brigov. Onde se u vrućini drobi kamen, kipi krv. Ali duša liže gori k Bogu. Onde je Bog bliže človičku nego u tustoj dolini... Ov človičk, ki nad sobom ništa nima nego nebo, a okolo sebe samo kup gladne dice, ta zna svoje dvi tvrde šake sklopiti uz zdjelu mledne juhe i moliti od srca: Kruh naš svagdanji“.

Doselili ili preseljeni su svi u 16. st. u austro-ugarsko krizno područje na šavu care-

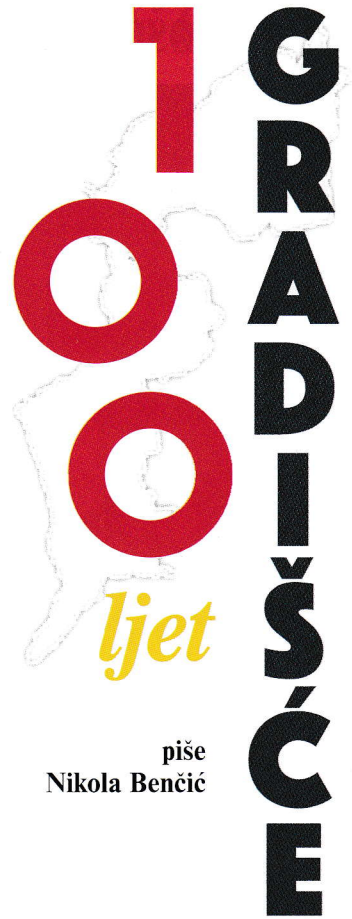
ziku ima cijeli kup direktnih i indirektnih svidočanstav o novodobivenoj domovini (ke ali nismo obdjelali, ar se ne bi kanili dičiti s njimi, da nas ne pošpotaju). Ali ako poznajemo sadržaje naših školskih knjig, pjesmice i doprinose od piscev kot je to Mihovil Naković, Ivan Németh, Štefan Megyimori, Jive Behon, File Sedenik, pak i Ivan Blažević onda nećemo zdvajati o odanom iskrenom rodoljublju prema užem domu i nadkrovnoj domovini. Naković piše: *Živila! O zemlja naša/Domovina slatka,/Kade nas*



Bizonjci Tilda Körösi i Jive Behon pri simpoziju u V. Kaniži 1993.

vine i kraljevine i bili odano vjerni podaniki države, ka im je dodilila relativno mirno ali vrlo jednostavno življenje u jednom prostoru koga su oni priznali za svoju novu domovinu, za razliku (do danas) od stare domovine. Nimamo starija hrvatska svidočanstva o odnosu držav i narodov. U Državnom arhivu uopće nimamo svidočanstva, ako pak, onda samo negativna o došljaki (J. Breu). U zapadnougarskom prostoru, kade se je mogla razvijati crkva i škola u materinskom je-

je hranio otac/i gojila majka! I to je ono što naši podrazumivaju pod domovinom: otac i majka, rodni kraj, dom nad glavom, svoje selo i ništ drugo!, sve ostalo je stilsko rodoljubno obećanje. U tom smislu piše o „Lipoj domovini“ Ivan Németh 1920. iz Petrovoga Sela, Maloborištofac File Sedenik 1912.: Ugarska mi domovina, / V krilu čuva očev stan. ... Ovu j' mene – po hrvatsku –/Majka ljubiti učila. Ili Jive Behon iz Bizonje u 50-ih ljeti prošloga stoljeća: *Moj otac i mati/oni su*



piše
Nikola Benčić

Hrvati./ A Ugarska zemlja mila /mi je moja domovina. I kod svakoga pjesnika, književnika bi mogli najti spodobne rede kih se nikako ne bi smili sramovati ar su vezani uz svakidajni praktični život a ne kakovu fata morganu, imaginarnu domovinu.

Akako to izgleda u novoj Anovoj! domovini: učitelj Slavko Marhold, Ivan Pavičić, seljak Pepi Radostić, žandar Dometar Lemperg u med bojnem vrimenu, ada skoro po priključenju pišu: *Med črljenim se bijelo krasi pred nami./ ... Nek napred, o ljudi, u budućnost lipšu/I bolji, sričniji premili nam dom.*, piše Slavko Marhold ili još više: *Bože živi, Blagoslovi/Naš prelipi/Mili dom!./.../Živila Austrija!/Živilo Gradišće*, a učitelj Ivan Pavičić piše predivnu pjesmu: „*Gradišće, mila domovina!*“

Apo Drugom svitskom boju Ase nadmašivaju naši književnici, ki zna u većoj slavi prikazati svoju domovinu, početo od Ferija Sučića, Antona Leopolda, Augustina Blazovića, Franje Meršića čak i Martina Meršića ml. Ne more se u ➔

► tom poslu zatajati ni Anton Slavić ili Vladimir Vuković. Uopće moremo reći da je pjesma Ferija Sučića „Gradišće je naš dom“ nastala tajna himna Hrvatov u Gradišću. Miloradić, od koga imamo hrvatsko ime GRADIŠĆE ali jasno jači *Hrvat mi je otac/i Hrvatica mat...*, himna gradišćanskih Hrvatov ku je oglašbio učitelj u Pandrofu Ivan Vuković 1924. ljeta. Hrvati u Gradišću prije imaju himnu od zemlje Gradišća (stoprv 1936.). I Mate Šinković Capa u Koljnofu pjeva „*Hrvat sam*“ u istom tonu s one strane granice. A Milo Vašak i Joza Lavička tuguju i plaču za izgubljenom domovinom.

A ova, mlađja generacija, kojoj je permanentna diskusija o nacionalsocijalizmu, fašizmu, komunizmu pokvarila, zažukila razumivanje i ćut za domom i domovinom nešto drugačije misli o domovini, kot

primjer donášamo kratku pjesmicu od Jurice Čenara: „*domovina/ dom vina!*“ – što ali isto točno veli raspoloženje.

A za zatajene, prigušeni ćuti prema staroj (staroj!) domovini neka svidoići pjesma od Frakanavca Joške Weidingera za vrime Domovinskoga boja u Hrvatskoj: *LIPA NAŠA/ U tebi je naša prošlost./U tebi je naša sadašnjost./U tebi je naš prepород./U tebi je naša budućnost./U tebi je naše ognjišće./U tebi je naša toplina./U tebi je naša žalost./U tebi je naša radost./U tebi je naše ufanje./U tebi je naš život./Kad su tebe napadali,/tukli,/mučili,/gazili,/mi smo te ljubili./Ti si bila naša./Ti si bila tuđja./Ti si opet naša i nikad već tuđja./Ar su srca tvoja, ti Lipa naša.*

A to je nad(meta)-domovina!, u oblaki, svejedno da li ju ljubimo, gledamo indiferentno ili oduravamo. □

Književna nagrada za knjigu o Romi

Knjiga o povijesti i sudbini Romov i romskih naselj u Gradišću je dobitnica »Gradišćanske kulturne nagrade«. Knjiga je dospila na prvo mjesto u dotičnoj kategoriji stručnih knjig u okviru osebujne Književne nagrade 3x7. Autori su gradišćanski povjesničari Gerhard Baumgartner i Herbert Brettl. »Jednostavno projdena! Skrsnuta naselja Romov u Gradišću« se zove knjiga o povijesti i sudbini Romov u Gradišću, ku su najprvo predstavili u Pordersdorfu u Zajezerju a i u HRVATSKI NOVINA smo ju opširno recenzirali. Povjesničari Baumgartner i Brettl u ovoj svojoj knjigi »Einfach weg. Verschwundene Roma-siedlungen im Burgenland« su dokumentirali kih 120 romskih naseljev, ka su do 1945. lj. postojala širom Gradišća.

ŽELJEZNO – Kulturnu nagradu za knjigu, literaturu i likovne umjetnosti ljetos dodijljuju samo formalno. Kljetu

je predvidjeno svečevanje kao i novo organiziranje nagrade, je nazvistió zemaaljski poglavar i odgovorni referent za kulturu Hans Peter Doskozil.

Književna nagrada 3x7 je u kooperaciji s bibliotekama i knjižarama. Dodili su ju ljetos po peti put. Dobitnici ostalih nagradov su Clara Heinrich, Christina Laura Schoditsch, Christina Lag-Schröckenstein, Elke Kallinger i Heinz Janisch.

Pred 1938. ljetom je živilo oko 8.000 Romov u Gradišću. Po holokaustu ostalo je samo naselje Romov u Borti. U spomenutoj knjigi je sažeto oko 400 fotografijov i dokumentov o Romi, ki su polag povijesnih izvorov jur od 17. stoljeća živili na području današnjega Gradišća i na susjedstvu.

Za vrime Nacionalsocijalizma su je deportirali u logor za Cigane u Lakimpuhu i pak dalje u koncentracione logore, kade su poginili od bolesti i gladi ili su je umorili. Samo kih 600 Romov je preživilo ovu strahovladu i s dojakom vrnuo u Gradišće. (uredn.)



Neki aspekti na simpozij (1)

TEREZA GRANDIĆ

Sin Natko Katičić je otvorio simpozij o aspekti djelovanja Radoslava Katičića i prikazao ugled u odrastanje i jezik kao svenazoćna tema.

Natko Katičić je svoje predavanje počeo na početku, a to kod preocev. Zanimanje za jezik da se je jur zrealilo u njihovom djelovanju. Katičić name potiče iz ugledne zagrebačke građanske obitelji. Tamo slišu red političarov i književnikov kot Matija i Laco Mrzović ili praotac predavača Ante Benešić. A međ rođjake je spao i poznati polonist Julije Benešić, ki je prepoznao zanimanje 15-ljetnoga Radoslava Katičića i mu darovao gramatiku sanskrta, ku je proučavao.

Razgovorni jezik: grčki, hrvatski pak i nimški

Mladi Radoslav Katičić je za vrime studijskoga boravka u Grčkoj – študirao je klasičnu filologiju – upoznao ženu Grkinju, s kom se je obiteljski jezik preminio na grčki, kim je Radoslav Katičić isto vladao. Tako je Natko Katičić odrastao u Zagrebu u grčkom svitu, s daljnjimi rođjaki i s braćom se je pominao po hrvatsku. Kad je familija jedno ljetno boravila u Bonnu, je otac Radoslav preminio razgovorni jezik na nimški, da se dica moru brže naučiti novi okolišni jezik. Najzad u Zagrebu je onda doživio šok, mladi Natko Katičić je zabio hrvatski, ali pravoda samo za kratko vrime. Važnije je sada bilo, da ne zabi nimški. Roditelji su se tomu suprotstavili s pohadjanjem tečajev nimškoga. To da je onda i pomoglo, kad je Radoslav Katičić 1977. naslijedio Josipa Hama na Slavistiki u Beču. Novi okolišni jezik je uticao i na razgovorni jezik s ocem: Radoslav Katičić da je na granici u

Spielfeldu svečano rekao: „Djeco, od sada razumijem samo hrvatski!“

Jezične diskusije pretirano-pojednostavljenoga karaktera

Otac Katičić je u Beču forsirao jezično znanje dice prez korišćenja nimških ili grčkih riči. Na ov način su se dica odlično naučila hrvatski, a otac Radoslav Katičić je ostao otvoreni leksikon za nje. Znanje hrvatskoga jezika i odrastanje uz oca jezikoslovca je Natku Katičiću i predočio problematiku srpskohrvatskoga jezika, s kom je u Beču onda bio svagdir konfrontiran: U razgovori s ocem, na javni stranica grada Beča ili na primjer u kupališću: Onda da je jednoć diskutirao s kolegi o srpskohrvatskom. Nato je pitao oca, ki mu je dao, kot je pisao, pretirano-pojednostavljeni odgovor: Hrvate su franački misionari učili latinicu na latinskom jeziku. U 9. stoljeću su prognani školarari Ćirila i Metoda učili Hrvate crikvenoslavski i glagoljicu. U Srbiji je crikvenoslavski, donešeno od školarov iz Bugarske, bio jedini nosač alfabetizacije i glagoljica, kasnije potpuno nadomješćena ćirilicom, pismo za crikvu i državu. Crikvenoslavski je ada bio jezik za kulturu i literaturu, a uz to postojao je govoreni narodni jezik. Stoprv s Vukom Karadžićem, ki je reformirao srpski, se je to preminilo, i na jednoć su si hrvatski i srpski bili bliži. U monarhiji da se je onda kovao termin srpskohrvatski, ne na zadnje zbog toga, ar da je bilo administrativno laglje, ali literatura i razvitak jezikov se razlikuje. Je li je ov pojednostavljeni odgovor bio dost odgovora za kolege u kupališću, Katičić nije uvadio. Mjesto toga je u smislu oca držao gorući pledoaje za samostalnost hrvatskoga jezika.